

TOMASZ WOJCIECHOWSKI

LĘBORK

OSŁABIENIE SOJUSZU POLSKO-FRANCUSKIEGO NA TLE ZBLIŻENIA MIĘDZY PARYŻEM A BERLINEM I MO- SKWĄ W LATACH 1931-1932

Współpraca polsko-francuska w omawianym okresie była wynikiem wielowiekowej tradycji łączącej oba narody, która zaznaczyła się podczas I wojny światowej, konferencji pokojowej w Wersalu oraz wojny polsko-bolszewickiej. Zwieńczeniem tego zblżenia była umowa polityczna i konwencja wojskowa podpisane 19 lutego 1921 r. w Paryżu. Umowa polityczna składała się z preambuły i pięciu artykułów. We wstępie wyrażono troskę o utrzymanie w mocy traktatów wspólnie podpisanych lub tych, które będą później wzajemnie uznane. W artykule I oba rządy zobowiązały się działać w porozumieniu we wszystkich sprawach polityki zagranicznej, dotyczących obu państw i mających związek z uporządkowaniem stosunków międzynarodowych w duchu traktatów i zgodnie z paktem Ligi Narodów. Artykuł II mówił, iż mając na względzie odrodzenie gospodarcze, oba rządy porozumieją się celem wzajemnego wspierania się i w tym celu mają być zawarte umowy specjalne i konwencja handlowa. Artykuł III głosił, że gdyby wbrew przewidywaniom i szczerym zamiarom pokojowym obu państw, obydwu lub jedno z nich zostało zaatakowane bez wyzwania ze swej strony, oba rządy porozumieją się celem obrony ich terytoriów i ochrony ich słusznych interesów. W artykule IV stwierdzono, że oba rządy będą zasięgać wzajemnie zdania przed zawieraniem nowych układów, mających związek z ich polityką w Europie Środkowej i Wschodniej¹.

¹ Zob. przede wszystkim: Archiwum Akt Nowych (dalej: AAN), Ministerstwo Spraw Zagranicznych (dalej: MSZ), 3772 (mikr. B19993), gdzie autor odnalazł duplikaty: „Accord politique entre la France et la Pologne, signe a Paris, le 19 Fevrier 1921”, „Convention militaire secrete franco-polonaise, Paris, le 19 Fevrier 1921” i „Annexe, le 21 Fevrier 1921”, dołączonych do raportu Ambasady Republiki Francuskiej w Polsce do MSZ Francji w Paryżu Georgesa Bonneta, 25 Octobre 1938 r. Zob. także: J. Kukułka, *Francja a Polska po traktacie wersalskim (1919-1922)*, Warszawa 1970, s. 380; H. Bułhak, *Polska-Francja. Z dziejów sojuszu 1922-1939*, cz. 1: (1922-1932), Warszawa 1993, s. 15; J. Ciałowicz, *Polsko-francuski sojusz wojskowy 1921-1939*, Warszawa 1971, s. 50.

głość względem Niemiec gabinet Herriota przyplacił 14 grudnia dymisją, a nowym premierem i ministrem dyplomacji został obrany dotychczasowy minister wojny, Joseph Paul-Boncour¹²⁰.

Rozpatrując relacje polsko-francuskie w omawianym okresie, nie sposób uciec od wskazania odpowiedzialności za ówczesny stan stosunków. Wzajemne konsultacje i podtrzymywanie zobowiązań w mocy spoczywały zarówno na władzach w Warszawie, jak i Paryżu. Jednak cieniem na kontaktach kładzie się działalność dyplomatów francuskich wobec Polski i częste ignorowanie jej interesów. Rzeczpospolita na arenie międzynarodowej zyskiwała na wartości i rozumiała jest w takiej sytuacji chęć odzwierciedlenia tego faktu w relacjach sojuszniczych. Polskie władze zabiegały o wypełnianie zobowiązań i wobec nieprzychylniej postawy Francji nie dziwi podjęcie decyzji o bardziej samodzielnym kierunku polityki zagranicznej. Alfred Chłapowski już w 1929 r. pisał: „zarówno w sferach rządowych, jak i u prawnicy aksjomat przymierza francusko-polskiego wzmacnia się lub osłabia, w zależności od takich czy innych konkretnych przejawów tego przymierza zarówno politycznych, jak – w równej i może i wyższej mierze – ekonomicznych, tj. innymi słowami od pożytku, jaki z tego przymierza dla Francji płynie, względnie od trudności, na jakie jego realizacja napotyka”¹²¹. Fragment raportu trafnie oddaje „ducha sojuszu”, charakterystycznego dla współpracy Polski i Francji w dwudziestolecie międzywojennym.

Summary

The weakening of the Polish-French alliance presented on the background of the close-up between Paris, Berlin and Moscow in the years 1931-1932

The Polish-French cooperation was the result of a long lasting tradition connecting both of the nations. It was finally confirmed by sealing a political agreement and signing a military convention. After 1925 there appeared regression in the alliance, which was caused by a French-German close-up. In the years 1931-1932 France proved its ignorance towards Poland for the purpose of national defence. Another example of that ignorance is the disappearance of the memorandum at Quai d'Orsay, which was devoted

¹²⁰ Więcej w sprawie przesilenia rządowego we Francji i gabinetu Paul-Boncoura zob. tamże, tajne raporty polityczne XXXIV/4 i XXXV/I APwP do PMSZwW, XII 1932 r. Zob. także: tamże, tajny raport polityczny XXXIV/3 APwP do PMSZwW, 17 XII 1932 r., w którym Chłapowski napisał: „Jako wniosek z ostatnich więc posunięć rządu Herriota można stwierdzić, że w odstępie 8-letnim powtórzyła się ta sama sytuacja w stosunkach francusko-angielskich i że ustępujący Premier po raz drugi upada w rezultacie swej uległości wobec polityki Londynu”. Zob. M. Wołos, *Francja-ZSRR...*, s. 618.

¹²¹ AAN, Amb. Berlin, 74, raport polityczny APwP do PMSZwW, 2 I 1929 r. Zob. M. Wołos, *Alfred Chłapowski...*, s. 198, P. Wandycz, *Z dziejów dyplomacji...*, s. 58-59.

to the issue of calling the Polish-French Committee of Economic Studies. Later, some good relations were established in reference to the negotiations between Warsaw, Paris and Moscow concerning the non-aggression pact. However, the cooperation changed a bit after Aristide Briand from the French diplomacy resigned at the beginning of the year 1932. Poland tried to show its independence to France by not prolonging the agreement for the French Military and Marine Mission in Poland and by allowing the counter-torpedo 'Wicher' ('Gale') to arrive in the Free City of Danzig.